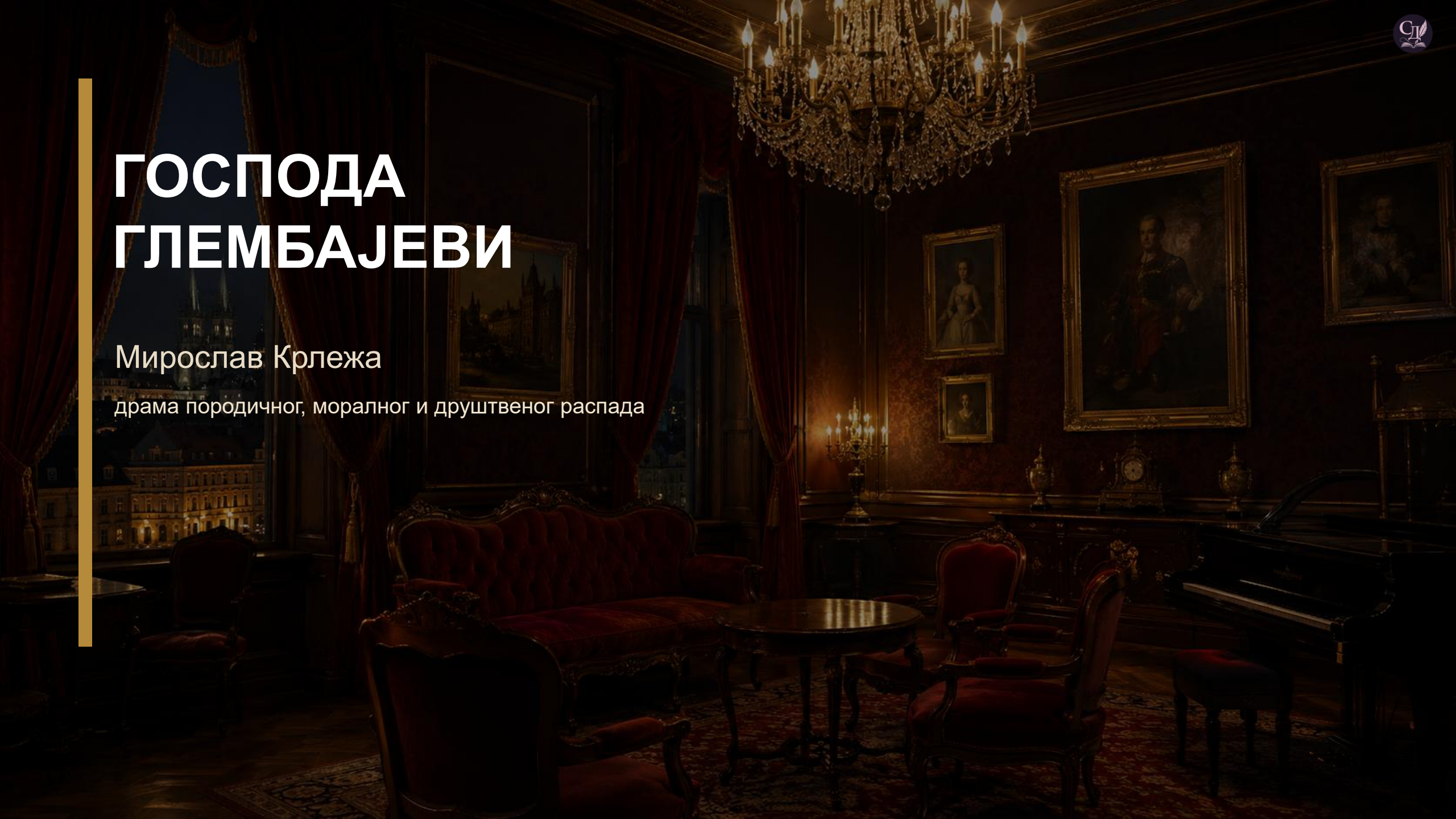

ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ

Мирослав Крлежа

драма породичног, моралног и друштвеног распада

Крлежа и место драме

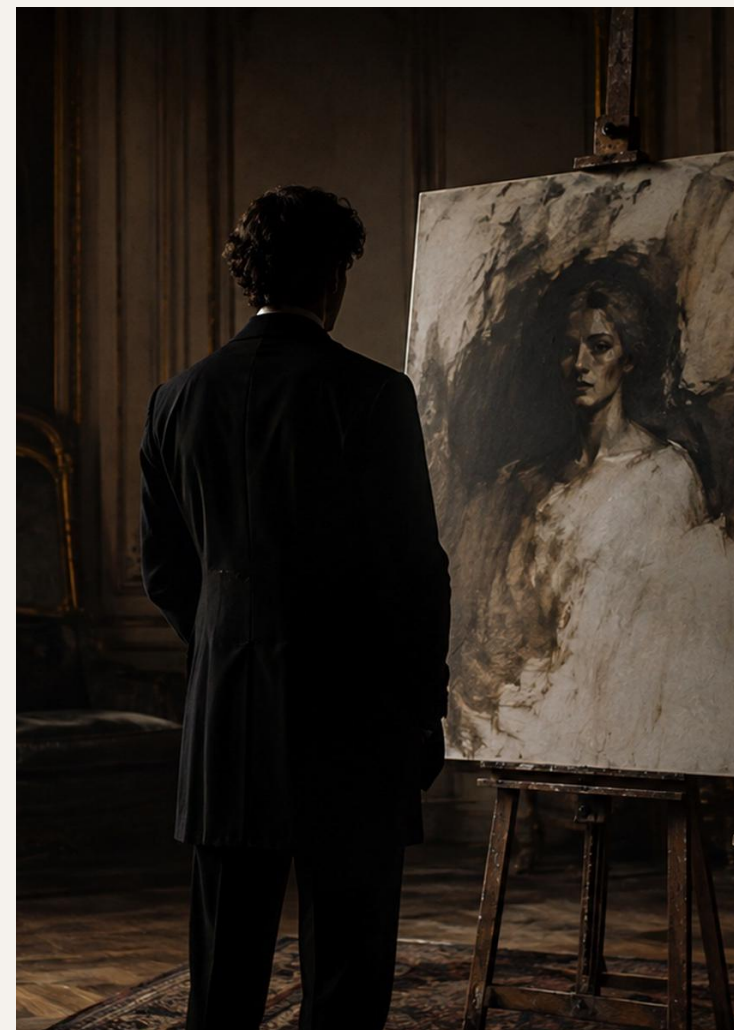
од грађанског салона до разобличавања читавог система

Зашто је ово једна од кључних драма јужнословенске модерне?

Један од **најзначајнијих писаца 20. века**: драматичар, романисијер, есејиста, полемичар и енциклопедиста.

Спојио је породичну трагедију, психолошко разоткривање и оштру критику грађанског друштва. Салон код њега није украс, него место суђења.

Ово није само прича о једној породици: то је драма о новцу, пореклу, кривици, лажи и наслеђу које човек носи у себи.

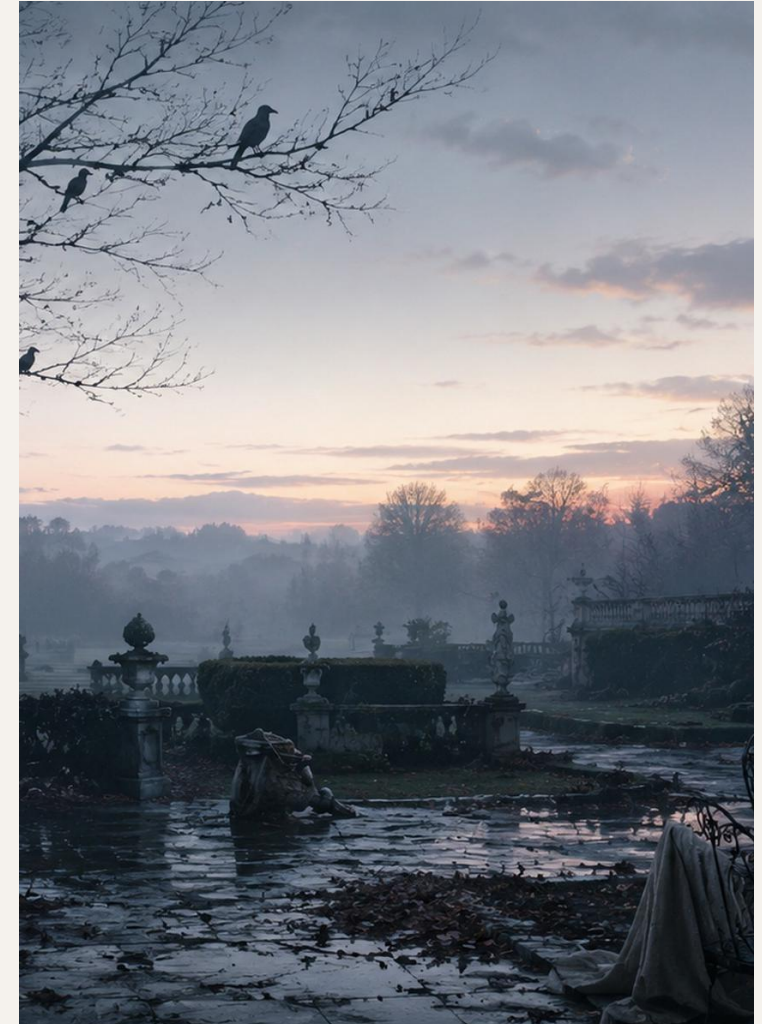
Кључни подаци о делу

шта мора бити сигурно пре тумачења

Основни оквир

- пуни поднаслов: **драма у три чина из живота једне аграмерске патрицијске породице**
- објављена је 1928. године, а први пут изведена 1929. у Загребу
- **радња**: кућа имућне банкарске породице Глембај
- **време**: једна каснолетња ноћ, уочи историјског слома старог света
- **повод**: свечана вечера поводом седамдесетогодишњице породичне банкарске фирме

Драма је смештена у тренутак када је породични сјај највећи — зато је његов пад драматичнији.

Глембајевски циклус

породица као књижевни свет: прошлост, стабло и проклетство

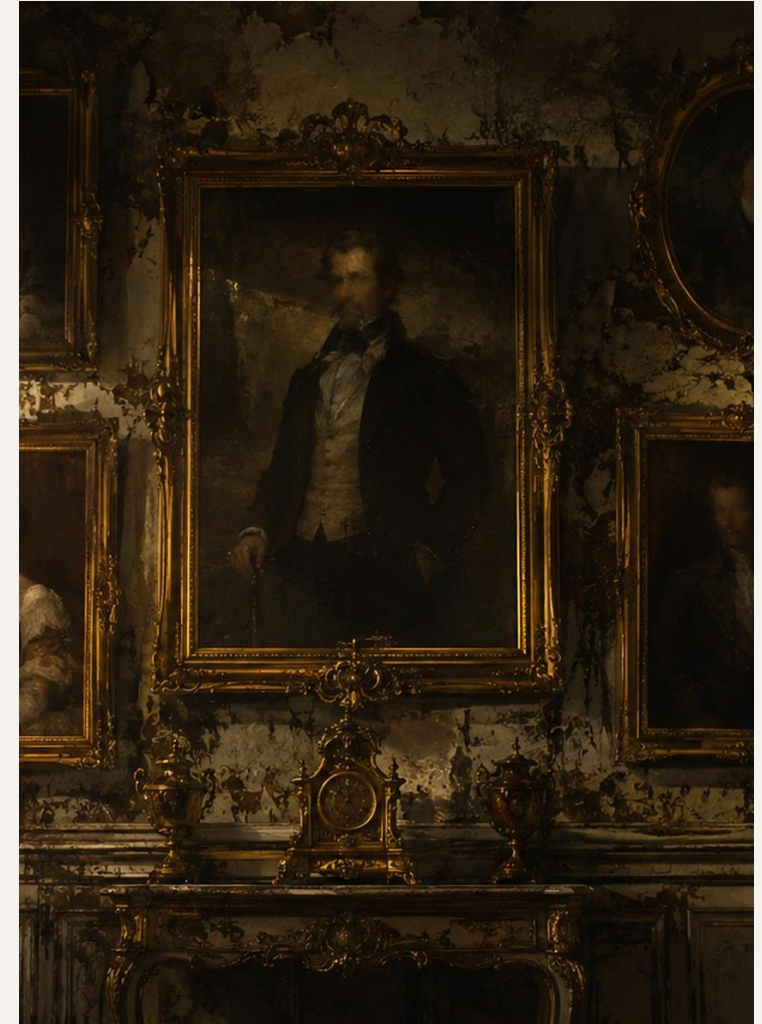
Од фрагмената до драме

Крлежа је најпре обликовао прозне фрагменте, породичну прошлост и генеалошко стабло, а потом је из те грађе развио драмски циклус.

Три драме: **Господа Глембајеви** · **У агонији** · **Леда**

У ширем циклусу појављују се и прозни фрагменти: зато Глембајеви нису само скуп ликова из једне драме, него читав књижевни модел света.

Породично стабло у овој драми личи на доказни материјал.

Драмски оквир

дело је кратко по времену радње, али широко по прошлости коју открива

Како је дело организовано?

Род и врста

Драма; социјално-психолошка драма у три чина. Чиновима нису подељени на класичне појаве.

Време и место радње

Загреб, 1913. година, једна летња ноћ — пред крај једног света и пред Први светски рат.

Тема

Пропаст породице Глембај: материјални банкрот, морално разоткривање и психолошки слом.

Зашто су важне дидаскалије?

Кроз њих Крлежа гради атмосферу, карактере, класни амбијент и унутрашњу напетост.

Аналитичка драма

на сцени се не дешава све: најважније се већ догодило

Зашто прошлост управља садашњошћу?

Шта значи да је ово аналитичка драма?

Радња не почиње од узрока, већ од последица. Ликови у садашњости откривају старе кривице, пређутане односе, злочине и самообмане.

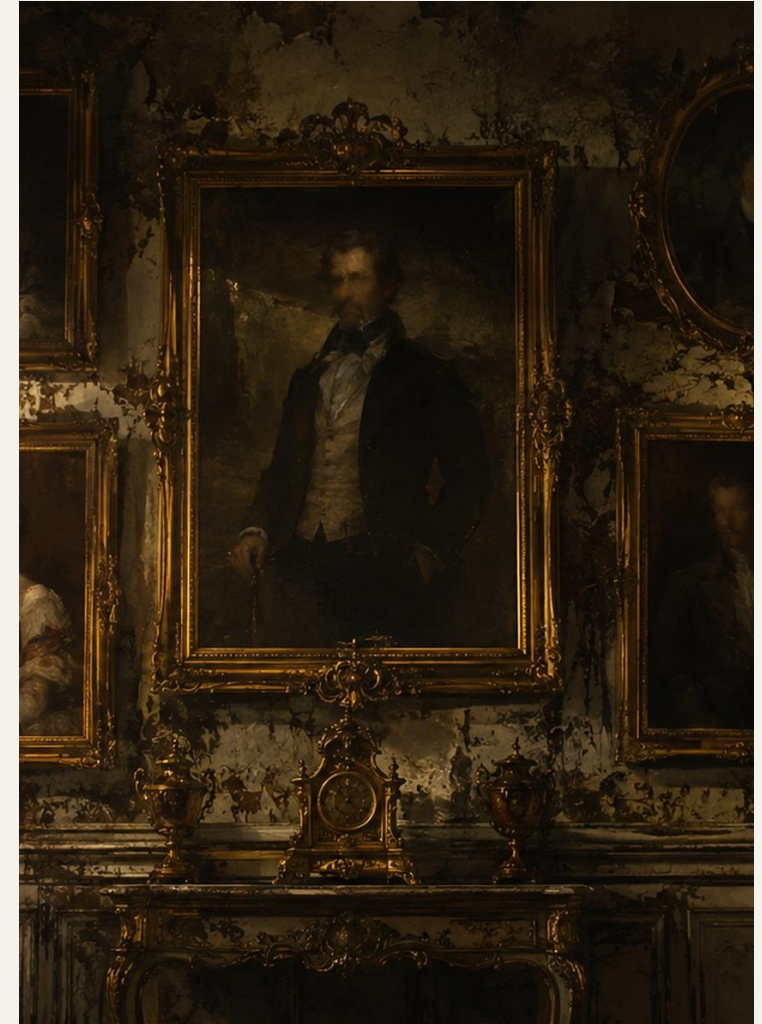
Како се прошлост враћа?

Кроз портрете, разговоре, оптужбе, породичне легенде и детаљне дидаскалије.

Зашто је то важно за Леонеа?

Он не долази у кућу да започне сукоб, него да уђе у простор у коме су сукоби већ давно припремљени.

Садашња ноћ је само тренутак у коме се стара кривица више не може прикривати.

Радња у три чина

од породичне прославе до злочина

Сажет ток драме

I чин

Салон, портрети, разговори о угледу и случају Руперт–Цањег. Породична маска почиње да пуца.

II чин

Сукоб оца и сина. Истина о мајци, сестри, баруници и Силбербранту излази на видело.

III чин

Смрт Игњата, вест о банкроту, последњи обрачун са баруницом и Леонов пад у злочин.

Драма се сажима у неколико сати, али у тим сатима избијају деценије породичних злочина, прећуткивања и самозаваравања.

Салон као судница

породични портрети нису украс: они оптужују

Портрети као доказ

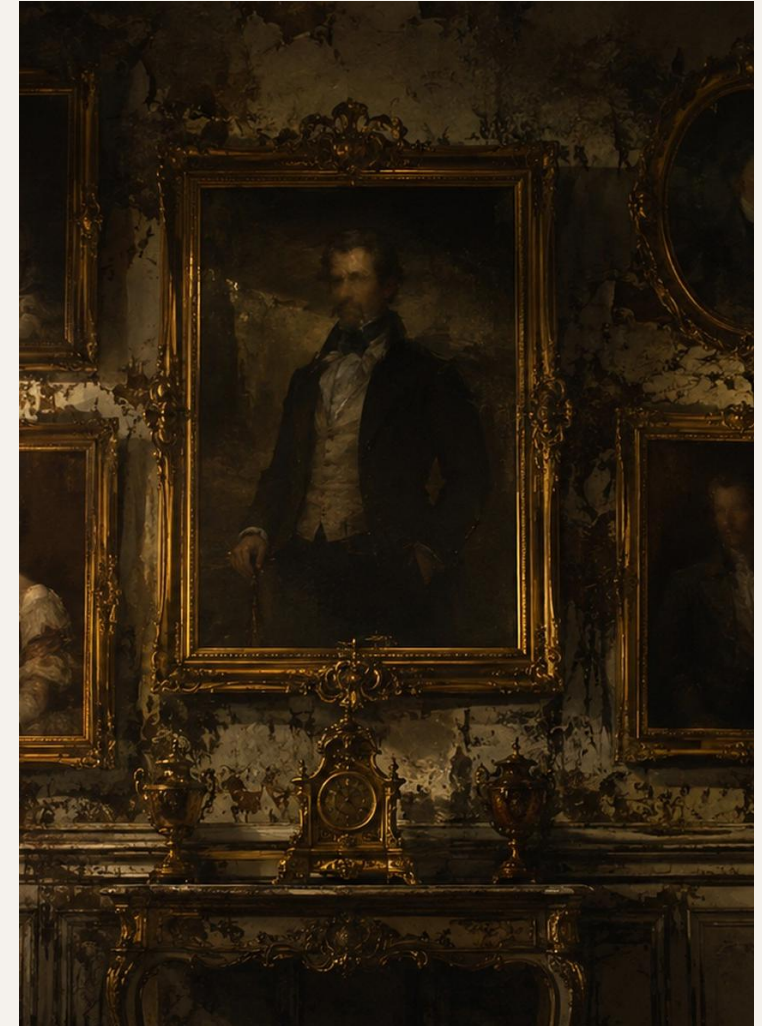
Шта значе портрети Глембајевих?

Они су визуелна историја породице: слика богатства, али и доказ да је углед изграђен на преварама, новцу и насиљу.

Зашто их Леоне гледа другачије?

Као уметник, он не види само лепоту и ранг; види лаж у лицима предака. Његова уметност постаје начин разоткривања.

Глембајеви се јављају као „убице и варалице” — не само као појединци, него као породични принцип. Зато је салон истовремено позорница, породични музеј и судница.

Случај Руперт–Цањег

социјална драма: сиромаштво пред затвореним вратима богатих

Туђа беда као темељ породичног сјаја

Шта је случај Руперт?

Баруничина кочија усмртила је старицу Руперт, али је одговорност заташкана: моћни умеју да произведу „невиност”.

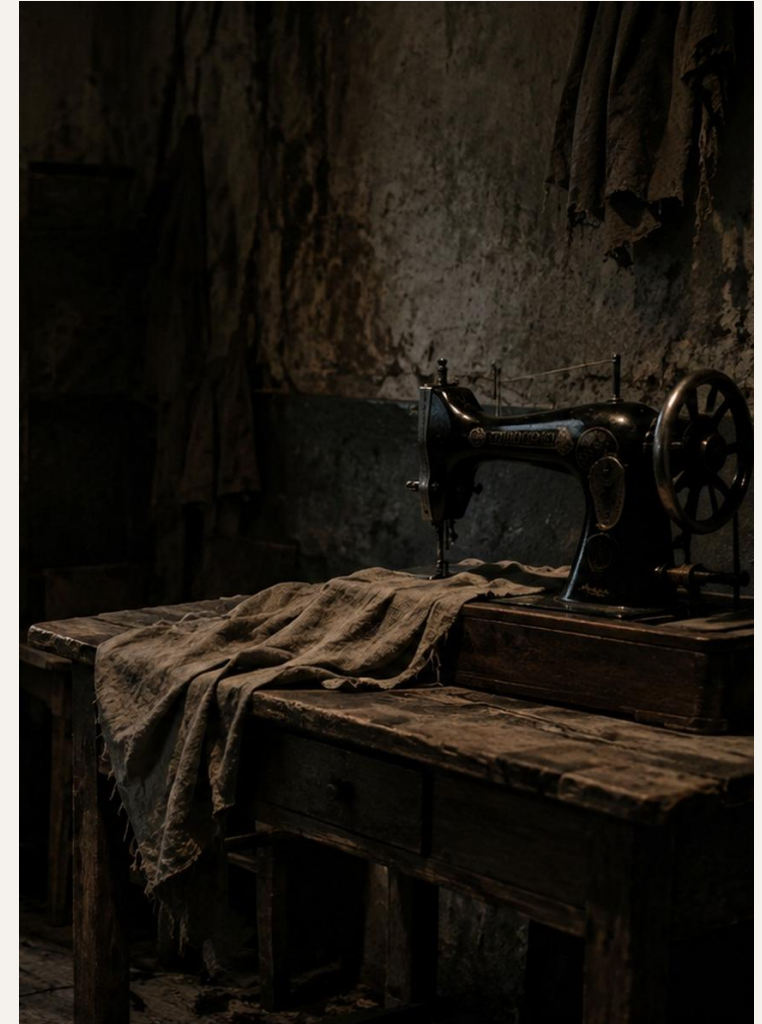
Ко је Фаника Цањег?

Млада сиромашна жена са бебом. Тражи помоћ како би преживела, али систем и породица одбијају да виде њену несрећу.

Зашто је то важно?

Овај случај открива темељ глембајевског богатства: туђа беда, правничка оправдања, свештеничко прикривање и јавни деманти.

Новац не убија сам, али омогућава да се кривица избрише.

Социјални механизам

породица није сама: штите је право, црква и јавни углед

Ко одржава глембајевски свет?

Зашто није довољно рећи да је баруница крива?

Зато што њена кривица постаје невидљива тек када је други преведу у „случај“, „деманти“, „углед“ и „несрећан сплет околности“.

Ко је у том механизму важан?

Пуба као правник штити породично име; Силбербрант као свештеник даје морални привид; салонско друштво пристаје да се о истини не говори.

Шта Крлежа критикује?

Не само појединце, већ систем у коме новац, титула и институције могу да прекрију људску патњу.

Психолошка драма

грмљавина, ноћ и говор који више не може да се заустави

Унутрашњи ломови

Где је психолошка напетост?

У дијалозима који личе на испитивање, у прекинутим реченицама, опсесијама, сећањима и потиснутој кривици.

Шта симболизују грмљавина и ветар?

Спољашња олуја прати унутрашњи лом: све што је било закључано у породичној кући избија на површину.

Зашто се драма одвија ноћу?

Ноћ уклања дневну пристојност. У мраку престаје друштвена глума, а ликови почињу да говоре оно што се годинама прећуткивало.

Психолошка драма је драма распада самоконтроле.

Морална драма

кривица је расута, али нико не жели да је призна

Ко је крив?

У средишту није питање „ко је формално крив”, него: ко све учествује у систему који производи несрећу?

Баруница: егоизам, заводљивост, наслада у моћи, порицање одговорности.

Игњат: новац као једина вредност, самозаваравање, патријархална власт.

Пуба и Силбербрант: правнички и духовни механизми који штите углед породице.

Леоне види зло, али га не побеђује: на крају и сам улази у глембајевски круг насиља.

Леоне Глембај

уметник који се враћа у кућу коју презире

Централни лик

Ко је Леоне?

Сликар, интелектуалац, човек који годинама живи далеко од породице, али се враћа на прославу породичне фирме.

У чему је његова подвојеност?

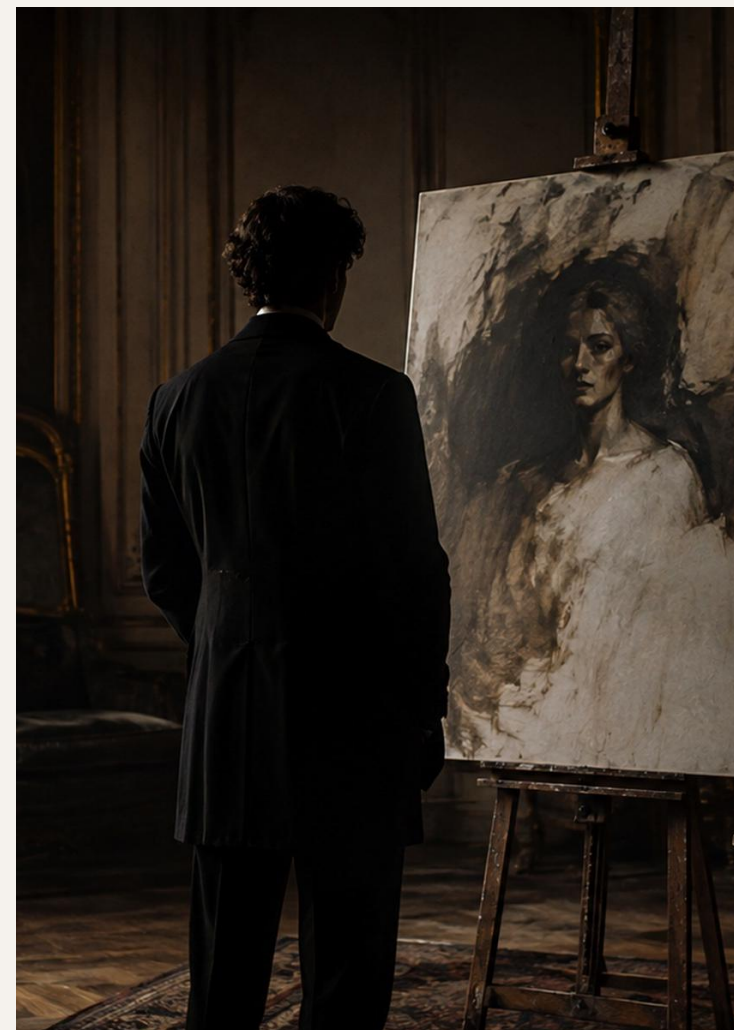
Он је Глембај по крви, а противник Глембајевих по свести. Зато се у њему сукобљавају уметност и наследни нагон.

Шта га највише боли?

Мајчина смрт, сестрина трагедија, однос са баруницом и осећање да се од породичног проклетства не може потпуно побећи.

Зашто је трагичан?

Истину види јасније од других, али га истина не спасава од сопственог мрака.

Игњат Глембај

патријарх, банкар и човек који се држи лажног сјаја

Отац као лице једне класе

Шта представља Игњат?

Стару грађанско-аристократску моћ: капитал, углед, кућу, породично име и потребу да се све одржи као „господство”.

У чему је његова слабост?

Не жели да види истину: ни о баруници, ни о фирми, ни о породици. Његов свет опстаје док траје самообмана.

Зашто умире?

Слом долази када се истовремено уруше две основе његовог живота: интимна и финансијска сигурност.

Игњат није само отац у сукобу са сином; он је лице једне класе на издисају.

Баруница Кастели

отменост као маска, заводљивост као моћ

Највидљивије лице породичног зла

Каква је баруница?

Она је носилац раскоши и маске: лепота, титула и салонски стил прикривају егоизам, прорачунатост и моралну пустош.

Зашто је опасна?

Не делује само отвореним злочиним, него мрежом односа: заводи, користи, прикрива, премешта кривицу на друге.

Шта открива после Игњатове смрти?

Када нестане заштитни сјај породице, она говори језиком интереса: кућа, новац, власништво, опстанак.

У њој се највидљивије спајају еротска моћ и материјална грамзивост.

Ангелика Беатриче

тиха мера у свету који је изгубио меру

Контрапункт мраку

Ко је Ангелика?

Удовица Ивана Глембаја, мирна, достојанствена и духовно супротстављена глембајевском мраку.

Зашто је важна Леонеу?

Она за њега није само жена, већ слика могуће чистоте, склада и уметничке лепоте. Зато је доживљава као Беатричу.

Да ли она спасава Леонеа?

Не. Њено присуство показује да другачији свет постоји, али Леоне нема снаге да у њега пређе.

Ангелика је контрапункт: што је она мирнија, то је породични хаос око ње видљивији.

Споредни ликови

они нису украс, него делови истог система

Шта сваки од њих открива?

Пуба Фабрици

правни језик, деманти, одбрана породичног имена; истина се претвара у формулу.

Силбербрант

морална поза, духовна власт и лицемерје; свештеник који треба да чува савест, а учествује у прикривању.

Фабрици и салонско друштво

старе титуле, аристократска правила, легенда о проклетству и пристанак на породични мит.

Доктор Алтман и Оливер

проширују слику породице: болест, дијагноза, наследна дегенерација и млади нараштај без излаза.

Сукоб оца и сина

хамлетовски мотив, али без једноставне освете

Леоне против Игњата

Зашто се помиње Хамлет?

Леоне се враћа у дом у коме га прогања мајчина смрт. Отац и његова нова жена постају центар синовљеве оптужбе.

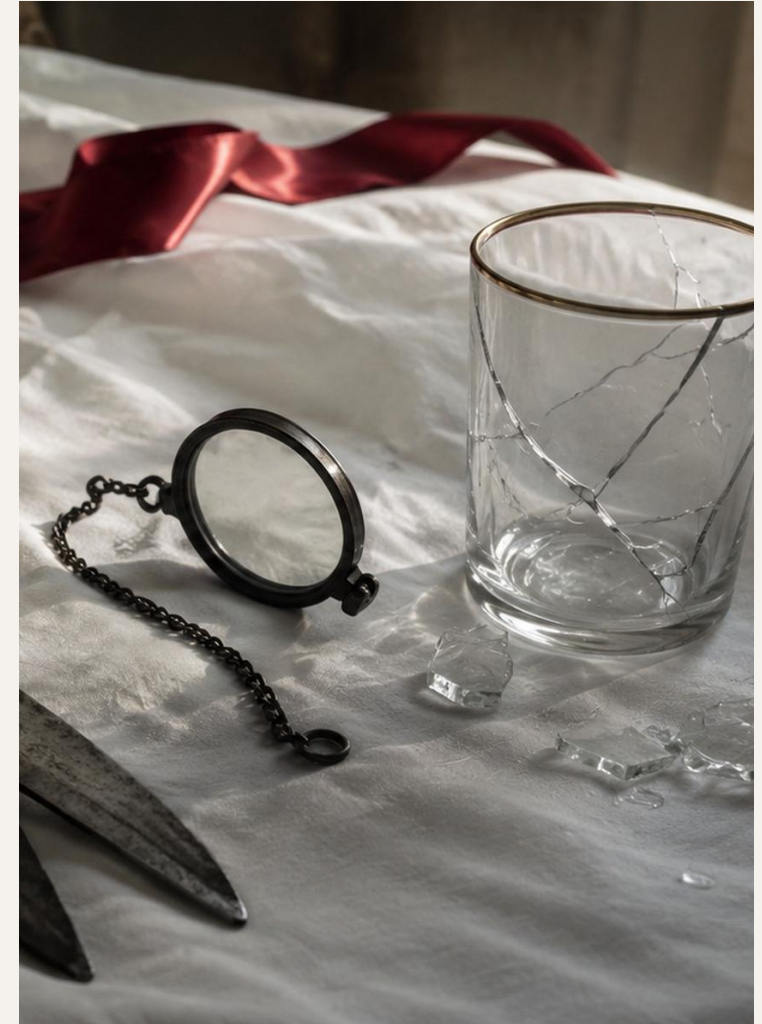
Шта је дубљи разлог сукоба?

Не само лична освета, него непомирљив морални поглед: Леоне тражи истину, а Игњат брани породични углед.

Мотив монокла

Отац у Леонеовом моноклу види странца, позу и непоузданост; предмет постаје знак непремостивог јаза међу њима.

У другом чину породични дијалог постаје морални двобој.

Леоне и баруница

најопаснији сукоб је онај који носимо као стид

Од оптужбе до злочина

Зашто је овај однос сложен?

Леоне баруницу оптужује, али није изван њеног света: некадашња интимна веза оставила је у њему стид и самопрезир.

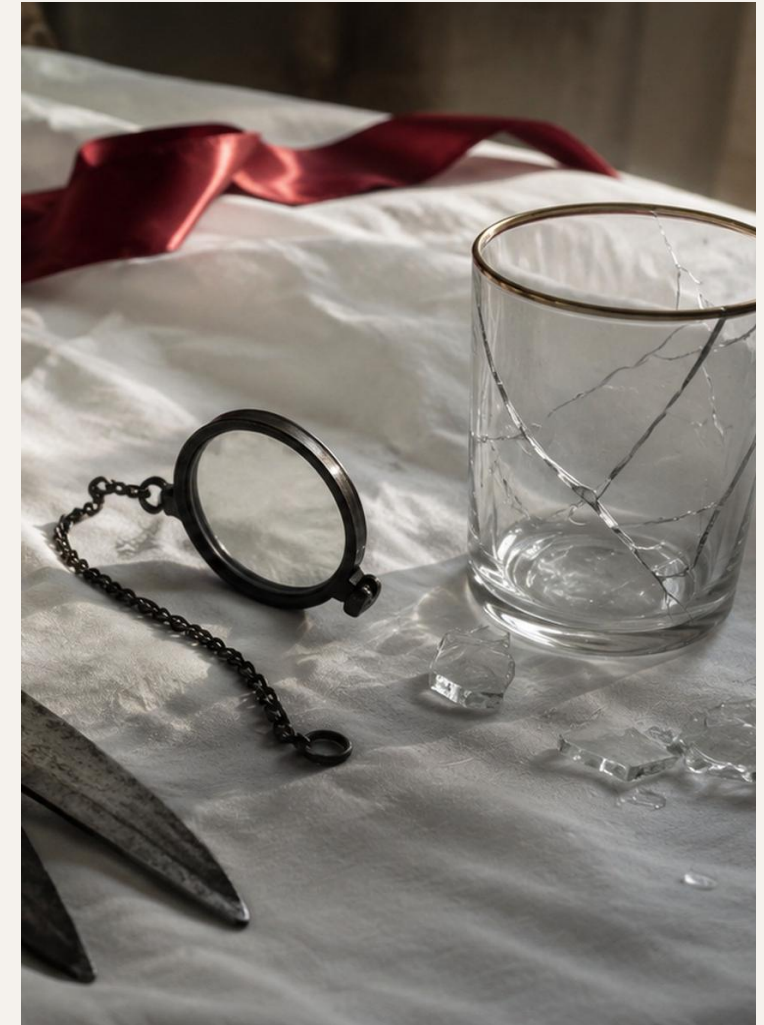
Када сукоб кулминира?

После Игњатове смрти, када баруница губи маску и покушава да се одржи у новој ситуацији. Леоне више не влада собом.

Зашто су маказе важан предмет?

Оне нису припремљено оружје, већ случајан предмет који у тренутку беса постаје знак повратка „глембајевске крви”.

Злочин доказује да Леоне није побегао од онога што је највише презирао.

Глембајевштина

наслеђе као унутрашња борба

Шта Леоне носи у себи?

ГЛЕМБАЈЕВИ

нагон · телесно · насиље · грамзивост · убице и варалице

ДАНИЈЕЛИЈЕВИ

разум · духовност · уметност · људскост · могућност другачијег порекла

ЛЕОНЕ

налази се између крви и свести, порекла и избора, уметности и злочина.

Његова трагедија је у томе што духовно зна шта је зло, али телесно и нагонски припада свету који га производи.

Симболички мотиви

предмети и звуци воде радњу као невидљиви коментари

Портрети
породична историја као оптужница.

Монокл
јаз између оца и сина; знак неприпадања.

Олуја
спољашња слика унутрашњег слома.

Маказе
обичан предмет који постаје оружје наследног нагона.

Цвркут птица
хладан знак да се живот наставља и после злочина.

Код Крлеже атмосфера није позадина; она мисли заједно са ликовима.

Хамлетовска сенка

Леоне није копија Хамлета, него модерни наследник његове дилеме

Сличности и разлике

Сличности

Повратак сина, отац, мајчина смрт, друга жена, морална трулеж дома и немогућност мирног постојања после сазнања.

Разлике

Хамлет трага за доказом злочина; Леоне већ види морални распад. Код Крлеже је породична трагедија истовремено и социјална оптужба.

Закључак

Хамлетовски мотив помаже да разумемо Леонеову осетљивост, али не сме да сакрије Крлежину критику новца, класе и угледа.

Језик и сценска техника

драма се чита и као расправа, и као психолошки портрет

Како Крлежа гради напетост?

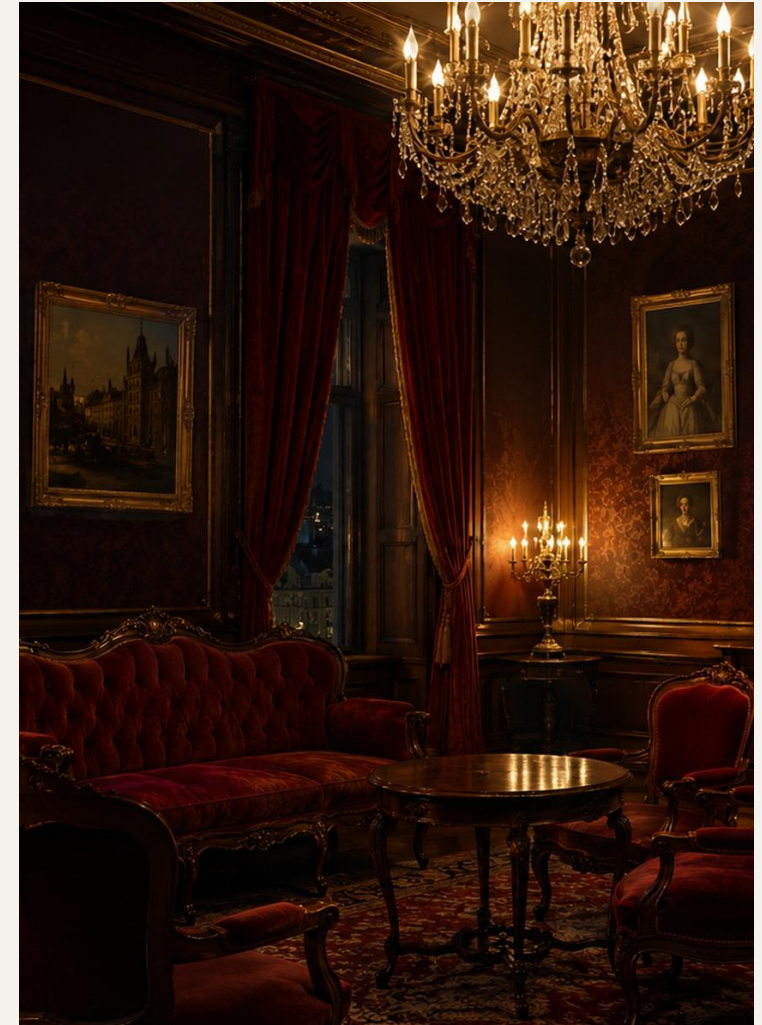
Крлежина драмска реченица је оштра, густа и полемичка: ликови не разговарају да би се разумели, него да би разобличили или одбранили себе.

Дијалог
брз, напет, испуњен прекидима, оптужбама и интелектуалним расправама.

Дидаскалије
романескно детаљне: граде простор, покрет, светлост, атмосферу и психолошку сенку.

Језичка мешавина
прелазак између хрватског и немачког открива старозагребачки, аустроугарски, салонски свет.

На сцени се не руши само породица; руши се и њен језик пристојности.

Завршница

шта значи Леонеов злочин?

Крај без утехе

Шта се дешава на крају?

Игњат је мртав, фирма је банкротирала, баруница открива своју праву природу, а Леоне је убија маказама.

Да ли је Леоне победио Глембајеве?

Не. Управо у покушају да казни зло, он постаје доказ да је зло у њему преживело као породично наслеђе.

Зашто се чује цвркулт птица?

Тај звук делује равнодушно: после људског ужаса природа наставља, а породична трагедија не добија узвишено оправдање.

Крај је хладан, неутешан и антикатарзичан.

Питања за разговор

кратки одговори који воде ученике ка тумачењу

Зашто је Леоне централни лик?

Јер кроз њега видимо истину о породици и цену немогућег бекства од ње.

Шта је глембајевштина?

Породични систем нагона, новца, насиља, маске и наследне кривице.

Да ли је баруница једини кривац?

Не. Она је највидљивије лице зла, али је штити читав систем богатства, права, цркве и породичног угледа.

Зашто је драма и социјална и психолошка?

Социјална је јер разобличава класну неправду; психолошка јер прати лом појединца изнутра.

Шта значи крај?

Леоне разоткрива Глембајеве, али постаје њихов наследник у злочину.

Господа Глембајеви нису драма о једном злочину, него о свету у коме се злочин годинама претвара у углед.

Леонева трагедија је у томе што је препознао лаж, али није успео да изађе из њене крви.